

รายงานผลการดำเนินงาน
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

การอนุรักษ์เปราะหอมและหนอนตายหยากที่เป็นพืชสมุนไพรท้องถิ่น ตามโครงการอนุรักษ์
พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางฯ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โดย
ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
พ.ศ. 2567

บทสรุปผู้บริหาร

การอนุรักษ์เปราะหอมและหนอนตายหยากที่เป็นพืชสมุนไพรท้องถิ่น ตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พืชสมุนไพรมีความหลากหลายไปตาม สภาพนิเวศวิทยาของแต่ละท้องถิ่น การนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการรักษาโรค และ การใช้ ประโยชน์ด้านอื่นๆ จึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไปด้วย ความหลากหลายของพืชสมุนไพรและความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคต่าง ๆ เป็นความสัมพันธ์ ระหว่างพืชกับมนุษย์ที่พึ่งพาอาศัยกันและกันมาเป็นเวลายาวนาน แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์ จากสมุนไพรอย่างยั่งยืน ซึ่งเปราะหอมและหนอนตายหยากถือเป็นจุดเด่นที่เจริญเติบโตได้ดี ชาวบ้านถือว่าเปราะหอมและหนอนตายหยากเป็นยาสมุนไพรอย่างดี รักษาโรคได้หลายอย่าง การใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรท้องถิ่น ควรส่งเสริมหรือจัดอบรมให้ความรู้ ความตระหนักและเห็นคุณค่าของเปราะหอมและหนอนตายหยาก ในพื้นที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักศึกษา ชุมชนท้องถิ่น และระดับประเทศต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(1)
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์ของโครงการ	1
ตัวชี้วัดของโครงการ	1
วิธีการดำเนินการ	2
สถานที่ดำเนินการ	2
งบประมาณ	3
แผนการดำเนินงาน	3
การติดตามประเมินผล	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่	8
กำหนดการอบรมโครงการ	11
ผลการดำเนินงาน	13
ภาคผนวก	23

**โครงการ : การอนุรักษ์เปราะบางและหนองตายหายากที่เป็นพืชสมุนไพรท้องถิ่น ตามโครงการอนุรักษ์
พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บุรีรัมย์**

หลักการและเหตุผล

ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นสภาพป่าที่ถูกทำลายและได้มีการรักษาให้กลับสู่สภาพเดิม ซึ่งจากการสำรวจพบว่าในพื้นที่ป่ามีพืชสมุนไพรที่เป็นลักษณะเด่น คือ เปราะบาง และหนองตายหายาก แต่เกษตรกรที่อยู่รอบ ๆ เขตป่าอนุรักษ์ของศูนย์เรียนรู้หนองขวางฯ บางส่วนได้มีการอนุรักษ์เช่นกันโดยการปลูกรักษาไว้ในบริเวณพื้นสวนรอบ ๆ บ้านของตนเอง ซึ่งเป็นพืชที่มีประโยชน์ กล่าวคือ เปราะบางจะใช้ปรุงอาหารได้ ส่วนหนองตายหายากจะมีการนำไปใช้รักษาแผลในสัตว์และแมลงในพืชผัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางชีววิทยาหรือสรรพคุณอยู่บ้าง และมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น จึงมีหน้าที่อันสำคัญในการที่จะช่วยเหลือประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตนเอง ให้เกิดความยั่งยืน

ดังนั้นเพื่อให้การอนุรักษ์พืชสมุนไพร เปราะบางและหนองตายหายาก ให้มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและเกิดการอนุรักษ์พันธุ์พืชไม่ให้เกิดการสูญหาย และในอนาคตสามารถพร้อมที่จะพัฒนาการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสู่เชิงพาณิชย์ได้นั้น จำเป็นต้องกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาป่าในพื้นที่โครงการอนุรักษ์ ศูนย์เรียนรู้หนองขวาง ได้แก่ การทำทางเดินเท้าเพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลและระบบนิเวศวิทยาของสมุนไพร จัดทำป้ายชื่อพันธุ์ไม้พร้อมทั้งรายละเอียดที่สำคัญ และการถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการปลูกรักษา และการแปรรูปสมุนไพรเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนร่วมและประชาชนทั่วไป ตระหนักเข้าใจและเห็นคุณค่าของพืชสมุนไพร ในพื้นที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ตลอดจนสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักศึกษา ชุมชนท้องถิ่น

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่

1. ข้อมูลด้านกายภาพ

ศูนย์เรียนรู้หนองขาวตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกุเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่ประมาณ 512 ไร่ และมีพื้นที่ป่าธรรมชาติประมาณ 200 ไร่ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นทางที่ 14 อองศา 15 ลิปดาเหนือ กับ 15 อองศา 45 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 อองศา 30 ลิปดาตะวันออก กับ 103 อองศา 45 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 385 กิโลเมตร ทางรถไฟประมาณ 376 กิโลเมตร

2. อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับพื้นที่ของประชาชน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2074 และที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลพรสำราญ

ทิศใต้ ติดต่อกับทางหลวงชนบท บร หมายเลข 4072 และพื้นที่ของโรงเรียนมัธยมพรสำราญ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับพื้นที่ที่ประชาชนตามแนวเขตอำเภอกุเมืองและลำปลายมาศ

3. ลักษณะดิน ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทรายถึงทรายจัด มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและง่ายต่อการชะล้างพังทลาย ซึ่งลักษณะดินในจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ดังนี้ 1) กลุ่มนา

ดิน ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 30 ของพื้นที่จังหวัด ครอบคลุมกลางเป็นแนวยาวไปตอนใต้ แยกเป็นศูนย์ สมบัติของดินได้เป็น 2 ชนิด คือ

3.1 กลุ่มดินนาทั่วไป ครอบคลุมพื้นที่อำเภอกระสัง ประโคนชัย ลำปลายมาศ นางรอง อำเภอ เมืองบุรีรัมย์ พุทไธสง และอำเภอสตึก

3.2 กลุ่มดินนาดี ส่วนใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ทางทิศเหนือของจังหวัด บริเวณลุ่มน้ำมูล ในท้องที่ อำเภอพุทไธสงและอำเภอสตึก

3.3 กลุ่มดินไร่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่จังหวัด กระจายกระจายบริเวณทิศใต้ ท้องที่อำเภอบ้านกรวด ละหานทราย ปะคำ นางรอง หนองกี่ ลำปลายมาศ พุทไธสง สตึก และอำเภอกระสัง ประกอบด้วย ดินไร่ต้น และดินไร่ทราย 3) กลุ่มดินคละ ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 20 ของจังหวัดอยู่บริเวณ ตอนกลางของจังหวัดแยกเป็นกลุ่มย่อยได้ ดังนี้

- 1) กลุ่มดินไร่ทั่วไปคละกับดินนาทั่วไป
- 2) กลุ่มนาไร่ทั่วไปคละกับดินนาดี พื้นที่อำเภอลำปลายมาศ หนองหงส์ ภูเมือง และอำเภอ เมืองบุรีรัมย์

3) พื้นที่ภูเขาสูง ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 10 ของจังหวัด

3.4 ดินเค็ม จังหวัดบุรีรัมย์มีดินเค็ม 2 ระดับ คือ

- 1) ดินเค็มน้อย มีประมาณ 144,076 ไร่ ร้อยละ 48 ของพื้นที่นา อยู่บริเวณอำเภอพุทไธสง นาโพธิ์ ภูเมือง และสตึก
- 2) ดินเค็มปานกลางประมาณ 79,748 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15 ของพื้นที่นาอยู่ในอำเภอพุทไธสง

ลักษณะภูมิอากาศ

จัดอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน (Tropical Savanna Climate : Aw) หรือเรียกอีก อย่างหนึ่งว่า เขตภูมิอากาศแบบสวันนา(Savanna Climate) ซึ่งเป็นลักษณะอากาศที่มีฤดูแล้งสลับฤดูฝนอย่าง เด่นชัด โดยรวมแล้วจังหวัดบุรีรัมย์มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งปี 75 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะอากาศเช่นนี้เกิดขึ้น เนื่องจากจังหวัดบุรีรัมย์ตั้งอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม 2 ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลม มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงสามารถแบ่งฤดูกาลออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่

- **ฤดูฝน (Rain Season)** เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ซึ่งได้รับอิทธิพล จากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดนำความชื้นจากทะเลอันดามัน และอ่าวไทยเข้ามาปกคลุม และมีอิทธิพล ของร่องความกดอากาศต่ำหรือร่องมรสุม (International Tropical Convergence Zone : ITCZ or Monsoon Trough) พาดผ่าน ทำให้เริ่มมีฝนตกชุกตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไปจนถึง กลางเดือนมิถุนายน หลังจากนั้นไปจนถึงกลางเดือนกรกฎาคมฝนจะลดน้อยลงมากบางวันอาจไม่มีฝนตกเลย เรียกกระยะ นี้ว่า ระยะฝนทิ้งช่วง (Dry Spell) เนื่องจากร่องความกดอากาศต่ำหรือร่องมรสุมได้เคลื่อนตัวขึ้นไปพาดผ่าน ตอนบน ของประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศจีนตอนใต้ สำหรับในช่วงเดือนสิงหาคมและ กันยายนฝนจะ กลับมาตกชุกอีกครั้งหนึ่งเนื่องจากร่องความกดอากาศต่ำหรือร่องมรสุมได้เคลื่อนตัวลงมา

พาดผ่านภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในฤดูนี้มักมีพายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนตัวจากทะเลจีนใต้ เข้ามามีอิทธิพลต่อภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เฉลี่ยปีละ 1-3 ลูกจากสถิติภูมิอากาศจังหวัดบุรีรัมย์ของกรม อุตุนิยมวิทยา พบว่า ฝนตกชุกมากที่สุดคือเดือนกันยายนวัดปริมาณฝนรวมเฉลี่ยได้ 245.4 มิลลิเมตร รองลงมาคือเดือนสิงหาคม โดยวัด ปริมาณฝนรวมเฉลี่ยได้ 178.0 มิลลิเมตร ปริมาณฝนรวมเฉลี่ยทั้งปี เท่ากับ 1,199.2 มิลลิเมตร

- ฤดูหนาว (Winter Season) เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ในฤดูนี้ จังหวัด บุรีรัมย์ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นลมที่พัดออกจากความกดอากาศสูงหรือ มวล อากาศเย็นจากประเทศจีน มีลักษณะอากาศเย็นและแห้ง ความกดอากาศสูงหรือมวลอากาศเย็นจะแผ่ปกคลุม ตลอดฤดู อุณหภูมิจะลดต่ำลง ทำให้มีอากาศหนาวเย็นโดยทั่วไปขึ้นอยู่กับกำลังและขนาดของมวลอากาศ เย็นนั้น จากสถิติภูมิอากาศของกรมอุตุนิยมวิทยา พบว่า อากาศหนาวเย็นที่สุดอยู่ในช่วงเดือนธันวาคมถึง มกราคม วัดอุณหภูมิต่ำที่สุดได้ 13.4°C และ 13.0°C ตามลำดับ อุณหภูมิต่ำที่สุดที่วัดได้เท่ากับ 7.8°C ใน เดือน ธันวาคม ในฤดูนี้มักประสบปัญหาภัยแล้งเนื่องจากมีฝนลดน้อยลงอย่างมากจนถึงระดับไม่มีฝนตกใน ฤดูนี้อาจมี คลื่นกระแสลมตะวันตกเคลื่อนตัวมาจากประเทศพม่าผ่านภาคเหนือของประเทศไทยเข้ามา มี อิทธิพลต่อภาค ตะวันออกเฉียงเหนือได้ ซึ่งอาจทำให้มีฝนฟ้าคะนองเกิดขึ้นได้ แต่ปริมาณฝนจะไม่มากนัก

- ฤดูร้อน (Summer Season) เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือน พฤษภาคม ลมที่พัดปก คลุมในฤดูนี้ส่วนใหญ่เป็นลมใต้และลมตะวันตก และมักจะมีหย่อมความกดอากาศต่ำ เนื่องจากความร้อน (Heat Low) ปกคลุมตลอดฤดู ทำให้มีอากาศร้อนโดยทั่วไป บางวันมีอากาศร้อนจัด สามารถวัดอุณหภูมิได้ สูงถึง 41°C ขึ้นไป จากสถิติภูมิอากาศของกรมอุตุนิยมวิทยาของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เดือนเมษายนเป็น เดือนที่มีอากาศร้อนมากที่สุด อุณหภูมิสูงที่สุดที่เคยวัดได้ 41.8°C ค่าเฉลี่ยที่ 41.8°C ในฤดูนี้จะมีบางช่วงที่มี มวลอากาศเย็นจากประเทศจีนแผ่ลงมาจะเกิดการปะทะกับมวลอากาศร้อนที่ปกคลุมอยู่ก่อน แล้ว ทำให้เกิด พายุฝนฟ้าคะนอง ลมกระโชกแรง บางครั้งมีลูกเห็บตกเกิดขึ้นด้วย เราเรียกพายุชนิดนี้ว่า พายุฤดูร้อน (Summer Storm) ฝนที่ตกลงมาในฤดูนี้ยังมีปริมาณน้อยมักไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก

ทรัพยากรธรรมชาติ

ป่าไม้ ในศูนย์การเรียนรู้หนองขาว จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นพื้นที่ป่าไม้เบญจพรรณ มีสภาพเป็นป่า โปรง หรือป่าโคก มีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ประมาณ 5 – 6 % ของพื้นที่ ได้แก่ ไม้ยาง ไม้มะค่า ไม้แดง ไม้ ตะเคียน ไม้เต็ง สะเดา กระเจียว เปราะหอม ย่านาง หมากเม่า เพ็ก ตั้ว เป็นต้น ซึ่งเป็นไม้ที่เจริญเติบโตได้ดี กับลักษณะดินจะเป็นดินทรายหรือ ดินทรายน้ำจืด มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ชั้นดินพื้นส่วนใหญ่ เป็นหินทรายซึ่งจัดอยู่ในลำดับหินชุดโคราช (Korat series)

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.)

2. เพื่อวิธีการที่เหมาะสมในการปลูกประหอม และหนอนตายหยาก ให้มีการเจริญเติบโตและให้มีคุณภาพที่เหมาะสม

3. เพื่อหาแนวทางในการสร้างผลิตภัณฑ์จากผลิตผลจากประหอมและหนอนตายหยาก เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

กิจกรรมและเป้าหมายของโครงการ

1. กิจกรรมของโครงการ

1.1 การประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงหลักการของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.) ทั้งในระดับหน่วยงานราชการและภาคประชาชน

1.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจรักษาทรัพยากรในพื้นที่ปกป้องพันธุกรรมพืชและการปลูกจิตสำนึกให้กับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประหอมและหนอนตายหยาก โดยร่วมกันวางแผนและจัดทำเส้นทางเดินป่าในพื้นที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.) ระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน

2. เป้าหมายของโครงการ

ผู้เข้าร่วมโครงการ เป็นนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และสมาชิกในชุมชนรอบศูนย์ จำนวน 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย เกษตรกร ผู้นำหมู่บ้าน ครู นักเรียน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพรสำราญ จำนวน 100 คน

ตัวชี้วัดของโครงการ

1. เชิงปริมาณ

ผู้เข้าร่วมโครงการ มีความรู้ด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของพืชพื้นถิ่น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

2 เชิงคุณภาพ

การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนพื้นที่รอบศูนย์ฯ หนองขวางกับบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

[illegible]

วิธีการดำเนินการ

กิจกรรมของโครงการ	วิธีดำเนินการ	การประเมินผล
1. การประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงหลักการของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ทั้งในระดับหน่วยงานราชการและภาคประชาชน	- ประสานงานกับผู้นำหมู่บ้าน เพื่อเชิญชวนเกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมรับฟังข้อมูล ความรู้ และแนวทางด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของพืชพื้นถิ่น	ร้อยละความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรม
2. การอบรมเชิงปฏิบัติการวิธีการปลูกเลี้ยงเปราะหอมและหนอนตายหยากเพื่อการขยายพันธุ์และการใช้ประโยชน์	ร่วมกันศึกษาระบบการปลูกเลี้ยงและดูแลเปราะหอมและหนอนตายหยาก ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ	ร้อยละความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรม
2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือรักษาทรัพยากรในพื้นที่ปกป้องพันธุกรรมพืชและการปลูกจิตสำนึกให้กับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เปราะหอมและหนอนตายหยาก โดยร่วมกันวางแผนวิธีการอนุรักษ์	การสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เปราะหอมและหนอนตายหยาก โดยร่วมกันวางแผนและจัดทำเส้นทางเดินป่าในพื้นที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน	ร้อยละความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรม

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินโครงการ โครงการการอนุรักษ์เปราะหอมและหนอนตายหยากที่เป็นพืชสมุนไพรท้องถิ่น ได้รับอนุมัติงบประมาณ 150,000 บาท จัดอยู่ในหมวดใช้สอย 40,000 บาท และหมวดวัสดุ 110,000 บาท ได้ดำเนินการจ้างเหมาซ่อมแซมระบบน้ำของเรือนเพาะชำไม้ดอกไม้ประดับที่ตั้งอยู่ภายในศูนย์การเรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอคูเมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จัดพื้นที่ภายในเรือนเพาะชำโดยแบ่งเป็นโซนเพาะชำกล้าไม้หมวดวัสดุได้ดำเนินการจัดซื้อวัสดุปลูก วัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการขยายพันธุ์ส่วนการดำเนินงานของเรือนเพาะชำ ขณะนี้ได้ทำการเพาะชำเปราะหอมและหนอนตายหยาก จำนวน 200 ต้น เพื่อใช้ในการปลูกในพื้นที่ป่าอนุรักษ์บริเวณพื้นที่ และนอกจากนี้ยังมีไม้อื่น ๆ เช่น แดง ประดู่ คุ้ม มะค่าโมง สักทอง ยูคาลิปตัส ทองกวาว ฝรั่ง เป็นต้น

ในปีงบประมาณ 2567 งานเรือนเพาะชำของศูนย์การเรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอคูเมืองได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการปลูกเปราะหอมและหนอนตายหยากเนื่องจากเปราะหอมและหนอนตายหยากเป็นพืชสมุนไพร เริ่มหายาก และนับวันแต่จะหมดไปจากผืนป่าเป็นพืชที่มีความทนแล้ง และมีอายุค่อนข้างยาว มีขั้นตอนการดูแลรักษาไม่มาก อีกทั้งยังสามารถเพาะและขยายพันธุ์ได้ง่าย ด้วยวิธีการแบ่งเหง้ามาปักชำ งานเรือนเพาะชำได้ทำการขยายพันธุ์เปราะหอมและหนอนตายหยากและนำไปปลูกบางส่วนแล้ว แต่ทั้งนี้เนื่องจากการดูแลรักษาในช่วงแรกของการลงปลูก จำเป็นต้องมีความพิถีพิถันมากเป็นพิเศษ เพื่อให้ต้นไม้ที่ลงปลูกใหม่ ๆ สามารถยืนต้นได้

องค์ความรู้เกี่ยวกับเปราะหอม

ชื่อท้องถิ่น : ว่านตีนดิน ว่านแผ่นดินเย็น (เชิงใหม่) ว่านหอม (พิษณุโลก) กระชายหอม เสน่ห์จันทร์หอม (ตาก)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Kaempferia galanga* linn. วงศ์ : ZINGIBERACEAE

ลักษณะทั่วไป : เป็นไม้ล้มลุกมีเหง้า มีลำต้นใต้ดินประเภทไรโซม (Rhizome) ลักษณะเป็นเหง้าแก่กลมรูปไข่ สีเหลืองอ่อนมีเยื่อบาง ๆ รูปสามเหลี่ยมหุ้มโคน เหง้าแก่สีน้ำตาล เนื้อในหัวสีขาวหรือขาวเหลือง สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ข้ามปีหรือหลายปี เจริญในฤดูฝนและแห้งตายในฤดูหนาว ใบมีกลิ่นหอม รูปค่อนข้างกลมหนา ปลายแหลม หน้าใบสีเขียวเป็นมัน หลังใบสีเขียวออกขาวถึงเขียวหม่น ต้นหนึ่งมักมี 1 - 2 ใบ ดอกออกเป็นช่อ อยู่ในชอกกาบ มีก้านช่อสั้น กลีบดอกมีสีม่วงเจือสีขาว โดยบานจากล่างขึ้นบนครั้งละ 1 - 2 ดอก รากใหญ่ คล้ายกระชายปลายเรียวแหลม 4 - 5 ราก/เหง้า การปลูก : ปลูกในดินร่วนอุดมสมบูรณ์สูง ที่มีร่มเงา 1/2 หรือปลูกกลางแจ้งที่มีความชื้นสูง ในเขตพื้นที่ลาดเอียงมีฝนต่อเนื่อง ขยายพันธุ์โดยใช้เหง้าที่มีอายุ 8 เดือนขึ้นไป และต้องมีเหง้า 2 - 3 เหง้า/ท่อนพันธุ์ ระยะปลูก 30 x 25 ซม. วางชั้นพันธุ์และกลบดินพอมิด การเก็บเกี่ยว : เหง้า ต้น ดอก ใบ อายุ 8 เดือนขึ้นไป

แหล่งปลูกที่สำคัญ : จ.เลย เพชรบูรณ์ พิษณุโลก ตาก และปลูกกระจายทั่วไป

ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน : เหง้า แก้วหัดคัจจุมก ขับลมในลำไส้ น้ำคั้นจากใบและเหง้าใช้ป้ายคอเพื่อบรรเทาอาการเจ็บคอ ใช้ล้างศีรษะเพื่อป้องกันมิให้เกิดรังแค

การใช้ประโยชน์ : หัวมีกลิ่นหอมใช้ปรุงแต่งอาหาร ภาคใต้นิยมใส่ในน้ำพริกเพื่อให้มีกลิ่นหอม ใบอ่อนใช้จิ้มในน้ำพริก เหง้าใช้ในยาแผนโบราณ

สารสำคัญและสรรพคุณ : รากและลำต้นมีสารสำคัญคือ มีน้ำมันหอมระเหยที่ประกอบด้วย cinnamic acid, borneol, camphor, cineol, camphene, anistic acid สรรพคุณแก้หัดคัจจุมก ขับลมในลำไส้ แก้วเสมหะ บรรเทาอาการเจ็บคอ แก้อืดท้องเฟ้อ แก้กกลางเคลื่อน

องค์ความรู้เกี่ยวกับหนอนตายยาก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Stemona tuberosa* Lour.

ชื่อสามัญ : –

วงศ์ : Stemonaceae

ชื่ออื่น : กะเพียด (ชลบุรี, ประจวบคีรีขันธ์), ปังสามสิบ (คนเมือง), โปรงมดงาม ปงมดงาม (เชียงใหม่), หนอนตายยาก (ลำปาง), หนอนตายหยาก (แม่ฮ่องสอน), กะเพียดหนู, สลอดเชียงคำ (อีสานโบราณ)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้นหนอนตายยาก จัดเป็นพรรณไม้ล้มลุก กิ่งเถาเลื้อยพัน มักเลื้อยพันกับต้นไม้อื่น ยาวได้ถึง 10 เมตร และมีความสูงได้ประมาณ 40-60 เซนติเมตร เถามีลักษณะกลม สีเขียว กิ่งที่กำลังจะออกดอกมักจะเลื้อยพัน มีรากเป็นเหง้าหรือหัวอยู่ใต้ดินลักษณะคล้ายกระชาย เป็นรูปกระสวย ออกเป็นกระจุก เนื้ออ่อนนุ่มมีสีเหลืองขาว ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเมล็ดและการใช้เหง้าปักชำ

ใบหนอนตายยาก ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงเวียนสลับบริเวณใกล้กับโคนต้น และเรียงเป็นคู่ตรงกันข้าม บริเวณกลางต้นหรือยอด ลักษณะของใบเป็นรูปหัวใจ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเว้า ส่วนขอบใบเรียบหรือบิดเป็นคลื่นเล็กน้อย ใบมีขนาดกว้างประมาณ 3-14 เซนติเมตร และยาวประมาณ 9-20 เซนติเมตร แผ่นใบ

เป็นคลื่น เส้นใบแตกออกจากโคนใบขนานกันไปด้านด้านปลายใบประมาณ 9-13 เส้น ก้านใบยาวประมาณ 1.5-7 เซนติเมตร ไม่มีหูใบและกาบใบ

ดอกหนอนตายหยาก ดอกเป็นดอกแบบสมบูรณ์เพศออกดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อกระจุกประมาณ 2-6 ดอก โดยจะออกตามซอกใบ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 2-8 เซนติเมตร ใบประดับยาว 0.5-1.5 เซนติเมตร ส่วนก้านดอกยาวประมาณ 0.5-3 เซนติเมตร กลีบรวมมี 4 กลีบ เรียงตัวเป็น 2 ชั้น ชั้นละ 2 กลีบ กลีบเป็นรูปแถบยาวปลายแหลม มีขนาดกว้างประมาณ 0.4-1 เซนติเมตร และยาวประมาณ 2.5-4 เซนติเมตร กลีบชั้นนอกเป็นสีเขียวหรือสีเขียวอ่อนอมเหลือง มีลายเส้นสีเขียวแก่หรือม่วงเป็นลายประ ส่วนกลีบชั้นในเป็นสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลอมแดง มีลายเส้นประสีแดง ดอกมีเกสรเพศผู้ 4 อัน ยาวประมาณ 2.5-4 เซนติเมตร ก้านเกสรสั้น อับเรณูเป็นสีม่วงยาวประมาณ 0.8-1.5 เซนติเมตร ปลายมีจะงอยยาวประมาณ 5-12 มิลลิเมตร ส่วนรังไข่จะอยู่เหนือฐานวงกลีบรวม ไม่มีก้านเกสร

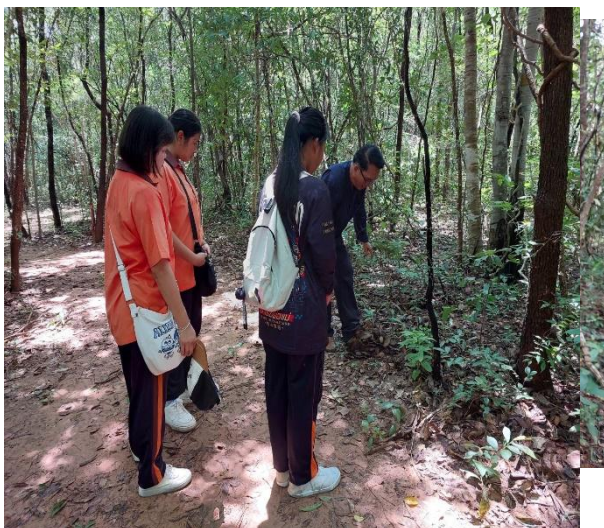
ผลหนอนตายหยาก ออกผลเป็นฝักห้อยลงเป็นพวง ปลายฝักแหลม ฝักมีขนาดกว้างประมาณ 1.5-3 เซนติเมตร และยาวประมาณ 4-7 เซนติเมตร เมื่อแห้งแล้วจะแตกออกเป็น 2 ซีก ภายในมีเมล็ดอยู่หลายเมล็ด ประมาณ 10-20 เมล็ด เมล็ดยาวประมาณ 1-1.7 เซนติเมตร มีปลายเรียวแหลมยาวประมาณ 4 มิลลิเมตร มีก้านเมล็ดยาวประมาณ 8 มิลลิเมตร มีเยื่อหุ้มที่โคนของเมล็ด

สรรพคุณของหนอนตายหยาก

1. เหง้าหรือรากมีรสขมชุ่ม เป็นยาร้อนเล็กน้อย มีพิษเล็กน้อย ออกฤทธิ์ต่อปอดและม้าม ใช้เป็นยาแก้ไอเย็น ไอเรื้อรัง หลอดลมอักเสบ อาการไออันเนื่องมาจากเป็นวัณโรค (ราก)
2. ตำรับยาแก้อาการไอเนื่องมาจากวัณโรค ให้ใช้รากหรือเหง้าหนอนตายหยาก, เปลือกหอยแครงสด, เกล็ดน้มนม, จี๊ฮวง อย่างละเท่ากัน แล้วนำมาบดให้เป็นผง ใช้ชงกับน้ำรับประทานครั้งละ 5 กรัม วันละ 2-3 ครั้ง (ราก)
3. ช่วยขับเสมหะ รักษาวัณโรค (ราก)
4. บางข้อมูลระบุว่ามีการหนอนตายหยากเป็นยาแก้ภูมิแพ้ โดยใช้รากหนอนตายหยากและใบหนุ่มาประสานกาย (สดหรือแห้งก็ได้) อย่างละเท่ากัน นำมาต้มกับน้ำดื่มขณะยังอุ่นต่างน้ำทุกวัน จะช่วยแก้อาการของโรคภูมิแพ้ รวมถึงช่วยละลายเสมหะ และลดอาการไอได้ด้วย (ราก)
5. ชาวเขาเผ่าม้งและเย้าจะใช้รากหรือทั้งต้นนำมาต้มกับน้ำดื่มและอาบแก้โรคโปลิโอ (ราก, ทั้งต้น)
6. ใช้เป็นยาแก้ปวดฟัน ให้ใช้รากสด 1 ราก ที่ล้างสะอาดแล้ว นำมาหั่นตำให้ละเอียด เติมน้ำเกลือ 1/2 ช้อนชา ใช้อ้อมประมาณ 10-15 นาที แล้วบ้วนทิ้ง ทำแบบนี้ติดต่อกันประมาณ 2-4 ครั้งจะหายปวดฟัน (ให้เว้นระยะห่างกัน 4-5 ชั่วโมง) (ราก) ส่วนอีกวิธีใช้ใบนำมาตำและอมแก้การปวดฟัน (ใบ)

นอกจากนี้ในปีงบประมาณ 2567 ภายในศูนย์การเรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมค่ายเกษตรการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของนักเรียนของโรงเรียนเทศบาล 1 เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

2. กิจกรรมการปลูกและอนุรักษ์พันธุ์ไม้หายากของนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครู
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการ

สรุปผลการประเมินความพึงพอใจ ตามแบบประเมินสอบถาม ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม
ทั้งสิ้น จำนวน 30 ชุด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละแยกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	9	30.00

หญิง	21	70.00
อายุ		
20-30 ปี	3	10.00
31-40 ปี	4	13.33
41-50 ปี	8	26.67
51ขึ้นไป	15	50.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	22	73.33
มัธยมศึกษา	6	26.67
อนุปริญญา	-	-
ปริญญาตรี	-	-
ประสบการณ์ทำการเกษตร		
ต่ำกว่า 1 ปี	3	10.00
1-3 ปี	5	16.67
4-6 ปี	10	33.33
มากกว่า 6 ปี	12	40.01

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 70 รองลงมาเป็น เพศชายคิดเป็นร้อยละ 30.00 อายุของผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 51 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.67 โดยส่วนมากมีระดับการศึกษาประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 73.33 รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 26.67 และผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่อายุงานมากกว่า 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาคืออายุงาน 4– 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.33 โดยเรียงเป็นไปตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ

ตารางที่ 2 ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.1 การประชาสัมพันธ์โครงการฯ	4.46	0.50	มาก
1.2 ความเหมาะสมของสถานที่	4.60	0.49	มากที่สุด
1.3 ความเหมาะสมของระยะเวลา	4.70	0.46	มากที่สุด

1.4 ความรู้ความสามารถของคณะวิทยากร	4.60	0.49	มากที่สุด
รวม	4.59	0.26	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าภาพรวมด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการมีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.59$) ด้านความเหมาะสมของระยะเวลามีค่ามากที่สุด ($\bar{X}=4.70$) รองลงมาคือ ด้านความเหมาะสมของสถานที่และ ความรู้ความสามารถของคณะวิทยากร ($\bar{X}=4.60$)

ตารางที่ 3 ด้านการอำนวยความสะดวก

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
2.1 เจ้าหน้าที่เตรียมพื้นที่ไว้ให้หลากหลายชนิด	4.66	0.47	มากที่สุด
2.2 วัสดุ/อุปกรณ์มีความพร้อมในการทำกิจกรรม	4.60	0.49	มากที่สุด
2.3 การเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ดูแลการปลูก	4.60	0.47	มากที่สุด
รวม	4.64	0.24	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่าภาพรวมด้านการอำนวยความสะดวกมีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.64$) พิจารณารายด้านพบว่า ด้านเจ้าหน้าที่เตรียมพื้นที่ไว้ให้หลากหลายชนิดมีค่ามากที่สุด ($\bar{X}=4.66$) รองลงมาคือ ด้านวัสดุ/อุปกรณ์มีความพร้อมในการทำกิจกรรมและ การเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ดูแลการปลูก ($\bar{X}=4.60$)

ตารางที่ 4 ด้านความรู้ความเข้าใจ/ประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
3.1 ได้รับความรู้และมีความเข้าใจในกิจกรรมการปลูกป่า	4.60	0.49	มากที่สุด
3.2 สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมนี้ไปใช้ได้อย่างเข้าใจและถูกต้อง	4.63	0.49	มากที่สุด
3.3 สามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ได้รับแก่ผู้อื่นที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมได้	4.66	0.47	มากที่สุด

3.4 ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมในครั้งนี้ตรงตามความคาดหวังของท่าน	4.66	0.47	มากที่สุด
รวม	4.64	0.36	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ภาพรวมด้านความรู้ความเข้าใจ/ประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.64$) พบว่าความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมในครั้งนี้ตรงตามความคาดหวังของท่าน และท่านสามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ได้รับแก่ผู้อื่นที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$) รองลงมาคือการนำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมนี้ไปใช้ได้ อย่างเข้าใจและถูกต้อง ($\bar{X}=4.63$)

ข้อเสนอแนะ

สามารถสรุปข้อเสนอแนะและความพึงพอใจ ความประทับใจ และความภาคภูมิใจของผู้เข้าร่วมโครงการ ได้ดังนี้

1. ได้ความรู้การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชและความรู้ต่าง ๆ
2. ได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าและการใช้ประโยชน์จากพืชต่าง ๆ ที่พบในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น
3. อยากให้มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์จัดโครงการและมีกิจกรรมให้กับเกษตรกรในชุมชนทุกปี

แบบประเมินความพึงพอใจและความรู้ความเข้าใจโครงการ

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียวและตรงกับความรู้สึก/ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

1. ข้อมูลทั่วไปเพศ	ชาย	หญิง		
2. อายุ	20-30 ปี	31-40	41-50 ปี	51 ปี ขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี
4. ประสบการณ์	ต่ำกว่า 1 ปี	1-3 ปี	4-6 ปี	มากกว่า 6 ปี

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ					
1.1 การประชาสัมพันธ์โครงการฯ					
1.2 ความเหมาะสมของสถานที่					

1.3 ความเหมาะสมของระยะเวลา					
1.4 ความรู้ความสามารถของคณะวิทยากร					
2. ด้านการอำนวยความสะดวก					
2.1 เจ้าหน้าที่เตรียมพื้นที่ไม่ไว้หลากหลายชนิด					
2.2 วัสดุ/อุปกรณ์มีความพร้อมในการทำกิจกรรม					
2.3 การเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ดูแลการปลูก					
3. ด้านความรู้ความเข้าใจ/ประโยชน์ที่ได้รับ					
3.1 ได้รับความรู้และมีความเข้าใจในกิจกรรมการปลูกป่า					
3.2 สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมนี้ไปใช้ได้อย่างเข้าใจและถูกต้อง					
3.3 สามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ได้รับแก่ผู้อื่นที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมได้					
3.4 ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมในครั้งนี้ตรงตามความคาดหวังของท่าน					

3. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

การกำหนดเกณฑ์การพิจารณา เกณฑ์การพิจารณาความพึงพอใจต่อโครงการ มีดังนี้

- เกณฑ์การให้คะแนน ได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้ 5 ระดับ ดังนี้
 - คะแนน หมายถึงระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจมากที่สุด
 - คะแนน หมายถึง ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจมาก
 - คะแนน หมายถึง ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจปานกลาง
 - คะแนน หมายถึง ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจน้อย
 - คะแนน หมายถึง ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด
- เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนค่าเฉลี่ย เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนค่าเฉลี่ยได้กำหนดเกณฑ์ประเมินไว้ดังนี้
 - ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึงระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจในระดับมากที่สุด
 - ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึงระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึงระดับความพึงพอใจระดับ/ความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึงระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจในระดับน้อยที่สุด